

Võitlus uue kliimamuutuste eitamislaiane vastu

Article by Kate Aronoff, Olaf Bruns

October 12, 2021

Kliimamuutuste mõjud meie planeedile on täna vaieldamatult tuntavad. Selle tõsiasjaga vastamisi seistes on isegi USA fossiilkütuste tööstus oma retoorikat muutma asunud - kliimamuutuste eitajate otsesest toetamisest on liigutud edasi kliimamuutuste leevendamise poliitikate mõjutamise suunas. Oma uues raamatus „Ülekuumenemine: kuidas kapitalism maailma ära lõhkus“ (*Overheated: How Capitalism Broke the Planet*) kirjeldab Kate Aronoff, kuidas fossiilkütuste tööstuses on maad võtmas uut tüüpi kliimaeitamine (*climate denialism*), eesmärgiga takistada süsteemseid muudatusi ja kaitsta vana ärimudelit. Uue Rohelise Kokkuleppe (*Green New Deal*) ustava kaitsjana püüab Aronoff ka näidata, kuidas vastupanu osutada.

Olaf Bruns: Kirjeldate oma raamatus, kuidas kapitalism ja eeskätt just selle neoliberalne variant surus esmalt planeedi elutähtsad süsteemid nende taluvuspiirini ning õonestab nüüd meie püüdlusi päästa, mida veel päästa saab. See tõstatab topeltküsimuse: Kuidas on kapitalism planeedi ära lõhkunud ja kuidas nurjab see meie tänaseid püüdlusi planeeti päästa?

Kate Aronoff: Kapitalism nõuab lõpmatut maa, tööjõu ja inimeste ammutamist. Sellel on isegi enne mistahes neoliberalsete mõttevoolude esilekerkimist alati olnud pidev nälg uute kasumiallikate järele. USA-s põhines see tapmiste ja genotsiidi toel Põhja Ameerika kontinendile laienemisega ning orjandusel põhineva kapitalismi ülesehitamisega. Neoliberalism kannab tõepoolest teatud süüd, kuid kapitalismi iseloomustab ka laiem dünaamika: fossiilkütuste kapitalism on välja kujunenud kapitalismile omase piiritu ressursside ammutamise dünaamika loogilise tulemusena.

Konkreetsemalt on meie püüdlusi kliimakriisiga tegeleda hävitanud aga just neoliberalism. Raamatus kirjeldan, kuidas NASA teadlane James E. Hansen andis juba 1988. aastal USA Kongressi ees ütlusi, paljastades tänaseks üldtuntud kliimamuutuseid puudutavaid tõsiasju. Kuid USA-s võeti need faktid neoliberalsete parempoolsete jõudude huvides ühe 50-60 aastat vältava projekti nimel päevakorrast maha. See algas enne Reagani ja Thatcheri ajastut 1980. aastatel, institutsioonide nagu *American Enterprise Institute* ja *Heritage Foundation* loomisega. Nimelt võtsid need asutused ette ambitsioonika ja keeruka projekti, eesmärgiga teatud ideed avalikust arutelust välja noppida ning pakkuda asemele uut radikaalset majanduslikku doktriini. Neoliberalismi poliitilist projekti on hädavajalik mõista - see seisneb ühest küljest riigi rolli kahandamises, kuid samaaegselt ka selle ümberjaotamises kapitali kaitsvate institutsioonide suunal ning viimaste isoleerimises demokraatia toimemehhanismidest.

*Me ei suuda lammutada 300 aasta vanust
tootmise ja jaotamise süsteemi piisava
kiirusega, et lahendada kliimakriis.*

**Samal ajal on fossiilkütuste ettevõtjad tegelenud kliimamuutuste teaduspõhisuse
õonestamisega, muutes nüüd kurssi, et keskenduda kliimapoliitikate
mõjutamisele.**

Täpselt nii. USA-s keerlesid pikemat aega kliimat puudutavad kõnelused selliste küsimuste
ümber nagu, kas kliima õigupoolest üldse muutub või mitte ja kas me *usume* sellesse või
mitte. See on nagu küsida, kas sa usud gravitatsiooni! Sama rõhuasetust eksportisime me
ka Euroopasse ja Austraaliasse. Fossiilkütuste ettevõtted on finantseerinud ajutruste, et
seada kahtluse alla teaduslikku arusaama globaalse soojenemise osas.

Ent viimase 15 aasta jooksul on need ettevõtted teinud püüdlusi esitleda end heausklike
partneritena kliimapoliitika kujundamises. Seda trendi võib USA-s näha väga selgelt.
Ettevõtted nagu Exxon olid minevikus väga agressiivsed, kui mitte otseselt kliimamuutuste
eitamise või eitajate finantseerimise osas, siis probleemi ignoreerimise osas küll. Aga see
on muutunud. Nüüd on ettevõtted nagu ExxonMobil ja Chevron hakanud käituma pisut
enam Euroopa tootjate moodi, kes olid ÜRO kliimakõneluste laua taga juba 1990. aastatel,
kui üritasid soosida süsinikumaksude kehtestamise asemel süsinikutasude mehhanismi
sisseseadmist, et vältida äärmuslikke nihkeid oma ärimudelile.

**Our latest edition: Democracy Ever After? Perspectives on Power
and Representation
is out now.**

It is available to read online & order straight to your door.

[READ & Order](#)

**Ka „isikliku vastutuse“ müüt kui kliimamuutuste leevendamise meede, mille
ebatõhusus on leidnud kinnitust, oli täielikult fossiilkütuste tööstuse
väljamõeldud.**

Tõepoolest! BP kasutab seda eriti tugevalt ära ja avaldas juba 2000. aastate keskel oma
veebiküljel [süsinikukalkulaatori](#), mis küsib kasutajalt, kas sõidavad tööle jalgratta või autoga
ning käsib majast lahkudes tuled ära kustutada. Nagu mistahes üksikindiviidi vastutus oleks
võrreldav rahvusvahelise fossiilkütuste ettevõttega, mis puurib kõikjal üle maailma naftat ja
mõjutab poliitikat, et seda tegevust jätkata.

Kuid see kõnetab ka midagi sügavamalt – neoliberalismi tuuma – ideed individuaalsest
vastutusest ja indiviidist, kui peamisest ühiskonna toimimise üksusest. Sest, nagu ütles
Margaret Thatcher: „[Pole olemas sellist asja, nagu ühiskond](#)“ – on ainult indiviidid! BP ei
leiutanud seda raamistikku eikusagilt, kuid see raamistik on olnud fossiilkütuste tööstusele
väga mugav, et oma vastutust kõigile teistele nihutada.

Teie raamatus on kirjas: „Eitamine on surnud [täielik eitamine], elagu eitamine“.

Kätte on jõudnud uut tüüpi eitamine, mis eitab seda, mida on vaja nüüd edasi teha.

Uuel eitamisel on mitu tahku. Üheks tahuks on niisiis individuaalne vastutus, mida fossiilkütuste ettevõtted püüavad propageerida. Teine peitub aga tõsiasjas, et fossiilkütuste ettevõtted ei saa kunagi olla heausklikud tegutsejad kliimamuutuste vastases võitluses. Justkui nende ärimudeli põhieesmärk ei oleks jätkata fossiilsete kütuste võimalikult suurt ammutamist ja põletamist, mis tapabki meie planeeti! See on eitamine, sest eitab lihtsat tõsiasja, et fossiilkütuste tööstuse ärimudel on risti vastu inimeste tulevikulootustele elukõlblikust planeedist.

Üks lisanduv aspekt seisneb ka mastaabis – mis kõik peab juhtuma, et täita Pariisi kliimaleppe äärmiselt ambitsioonikat sihtmärki hoida soojenemine tublisti alla kahe kraadi. Et selle sihtmärgini jõuda, peame saavutama edu üüratutes ettevõtmistes, nagu näiteks autode sise põlemismootorite ning paljudes paikades fossiilsetel kütustel põhinevate küttesüsteemide elektrivõrku üleviimine. Et teisaldada tööstusliku kapitalismi poolt loodud süsteemid, peab aset leidma põhjalik ühiskonna transformatsioon. Kahe kraadi eesmärki ei ole lihtsalt võimalik saavutada ilma radikaalsete muudatusteta fossiilkütuste kasutamises.

Viimase mõne aastaga on esile kerkinud müüt, et püstitades individuaalseid eesmärke, saavad üksikud ettevõtted jõuda süsiniku netotarbe nulli (toim: süsinikuneutraalsuseni – *net zero*) ja et sellistest väga pehmetest kohustustest kuidagi piisab. Isegi, kui maailma kõik suurfirmit ja valitsused ütleksid 2021. aastal, et nad jõuavad aastaks 2050 süsiniku netotarbe nulli, oleks eitamine arvata, et see ka juhtub. Pole mitte mingit tõendusmaterjali, et see võiks juhtuda!

Poliitilisel tasandil on ettevaatlikul stimuleerimisel ja radikaalsel võimendamisel suur vahe.

Eeskätt USA-s on asjad pisut muutumas. On tekkinud eemaldumine teatud turumehhanismidest, mis on olnud siin pikka aega vestluse tuumaks – et kui turgu pisut nihutada ja saata õige hinnasignaali, siis see ajendaks fossiilkütuste tootjaid põlevkivist, naftast ja gaasist loobuma. Või vähemasti, et see looks konkurentsivõimelisema mängumaa päikese- ja tuuleenergiale. Nüüd teame, et see ei ole toimunud. Heitkogustega kauplemise süsteemide või süsinikutasude sisseseadmine eri paigus ei ole fossiilkütuste tööstust põlvedele surunud.

Ma olen rääkinud kliimateadlastega, kes ütlevad, et umbes 20 aastat tagasi tõesti oli hetk, mil sellistest malbetest turunihetest – väike süsinikutasustamine siin, mõned lisaregulatsioonid seal, oleks probleemi lahendamiseks piisanud. Täna oleme probleemi lahendamiseks raisanud aga liiga palju aega ja vajame nüüd väga radikaalset muutust.

Mõnede hinnangul on näha siiski malbeid ilminguid muutustest: 2008. aasta majanduskriisi luhtunud kasinuspoliitika või COVID-19 kriisi ohjamiseks suurenenud riigi sekkumine. Paljud väidavad täna, et neoliberalism on surnud. Kas nõustute?

Kindlasti mitte! Tänapäeva neoliberalid asuvad tõenäoliselt Euroopa Liidus. On tõsi, et Ühendriikide Vabariiklaste partei ei ole enam nii ainiti neoliberalne, kui Ronald Reagani

ajal. Ka paljude USA neoliberaalsete poliitikate algatajad Demokraadid ei ole neoliberalismi enam nii kiindunud, kui seda oldi Bill Clintoni ajal. Seega idee, et vähemasti kriisi ajal võime kulutada palju raha, on pälvinud heakskiitu. Teatud suured neoliberaalsed doktriinid on vaibumas. Ent sellegipoolest püsib varjatud kiindumus ideele, et las turud määravad suuna. Igasugune jutt riigipoolsest planeerimisest on veel väga, väga kaugel. See ei olnud nii Uue Kokkuleppe ajal (*New Deal*) ega II Maailmasõja ajal. Jutud neoliberalismi surmast on paraku pisut enneaegsed.

Te väidate samuti, et tuleb olla realistlik: me ei kukuta kapitalismi vajamineva kiirusega, et päästa planeeti, seega tuleb töö ära teha kapitalismi kontekstis. Milline oleks Teie retsept kapitalismi taltsutamiseks?

Ma arvan, et pikas plaanis on kapitalismi loogika kestliku ühiskonna toimimiseks väga ebasobilik. Samas arvan ka, et näiteks päikesepaneele, tuuleturbiine ja elektriautosid ning teatud eluvaldkondade elektrifitseerimist hakkavad tootma ja ellu viima samuti kapitalistlikud turud. Mida me ei saa teha, on jätta sellised planeerimisotsused eraturgude endi kätte. Meil on 30-40 aastat kogemusi, et eraturud ei liigu iseenesest kliimakriisist väljumise poole.

Me ei suuda lammutada 300 aasta vanust tootmise ja jaotamise süsteemi piisava kiirusega, et lahendada kliimakriis, kuid kriisi lahendamiseks tuleb luua senisest väga erinevad suhted riikide ja erasektori vahel.

Meil on 30-40 aastat kogemusi, et eraturud ei liigu iseenesest kliimakriisist väljumise poole.

Te hoiatate ka sellise tuleviku eest, mis järgneb siis, kui radikaalset transformatsiooni ei tule ning kus kliimamuutuste käes hakkavad kannatama enim need inimesed, kes on muutuseid kõige vähem esile kutsunud. Kasutate terminit „öko-apartheid“. Mida te selle all silmas peate?

Kõige lihtsam definitsioon öko-apartheidile oleks tänaste sotsiaalsete suhete jätkumine kliimamuutuste poolt räsitud tulevikus. USA ajalugu kestvalt läbistanud rassism ja ksenofoobia, mis just viimastel aastatel jälle väga inetult hoogustunud on, loob eelduseid väga hirmuäratavateks eelseisvateks aastakümneteks. Öko-apartheid võib kõlada õudustäratava düstoopilise tulevikuna, kuid siin USA-s on Vabariiklased ajanud öko-apartheidlikku poliitikat juba pikka aega. Näideteks võib tuua piiripoliitika karmistamise ja regressiivsed anti-immigratsiooniseadused.

„Kliimapagulasele“ ei ole veel juriidilist definitsiooni ja neid piire ongi keeruline tõmmata, kuid juba praegu näeme militariseeritud immigratsioonisüsteemi pealesurumist inimestele, kes on üleujutuste, põlengute, orkaanide ja pöudade tõttu sunnitud USA-sse pöörduma. Inimestele, kes enamuste definitsioonide kohaselt kvalifitseeruksid kliimapagulasteks.

USA-l on kogu maailmas massiivne jalajälg ja mitte ainult süsinikujalajälg! Impeeriumina oleme rakendanud kõiksuguseid tagurlikke kaubanduspoliitika, näiteks terves Lõuna-Ameerikas. Justnimelt maa ja tööjõu mujalt endale haaramine on teinud USA-st sellise jõuka paiga. E. Tendayi Achiume (California Ülikooli Inimõiguste instituudi teaduskonnajuht ja

ÜRO eriraportöör rassismiküsimustes) on teinud ettepaneku, et USA peaks pakkuma riigi poliitikate tõttu kaotajaks jäänud inimestele kodakondsust. USA on teiste seas mänginud suurt rolli planeedi teatud piirkondade asustamiskõlbmatuks muutumises ja selliste paikade pindala kasvab tulevatel aastakümnetel meeletult. Vähim, mida me saaksime teha, on pakkuda nendele inimestele turvalist ja asustamiskõlblikku elupaika.

Teie raamatu teise poole alapealkiri on „kuidas me vastu hakkame“ ning siin teete eestkostet Uuele Rohelisele Kokkuleppele (*Green New Deal*) (URK). Kuidas vastab EL-i „Roheline Kokkulepe“ teie nägemusele URK-st?

Ma ei ole ilmselt Euroopa Rohelist Kokkulepet nii pingsalt jälginud, kui mõned Teie lugejad. Euroopas näete te jätkuvalt ideed erakapitali stimuleerimisest ühe lahendusena roheliste finantsvahendite leidmiseks, mida EL Roheline Kokkulepe ka näitlikustab. Jätkuvalt on näha vastumeelsust kasutada riigiplaneerimist ning teisalt tõelist usaldust eraturgude kui dekarboniseerimise ja energiaülemineku läbiviijate suhtes.

Ent USA perspektiivist vaadates ma ka mõistan, miks inimesed on eevil selliste kavade pärast nagu Euroopa Komisjoni „Eesmärk 55“. See on kindla peale ambitsioonikam, kui mistahes siinsed arengud. USA-l ei ole kunagi olnud laiahaardelist kliimapoliitikat. Väga hea on näha valitsusi joondumas idee suunas, et kliimapoliitika on saavutatav.

Rääkides sellest, „kuidas me vastu hakkame“: Uus Roheline Kokkulepe on olnud olemas vähemalt 2008. aastast ja köitnud peale seda, kui rahvaesindaja Alexandria Ocasio-Cortez seda USA Kongressile tutvustas, ka suuremat tähelepanu. Millised oleksid URK esmatähtsad nurgakivid?

Ühest küljest on URK suuremahuline avaliku sektori investeeringute programm, nagu seda oli ka Uus Kokkulepe USA-s, mis võimaldaks reageerida kriisile vajaliku kiiruse ja mastaabiga. See kätkeb endas massiivseid investeeringuid taastuenergiasse, elektrifitseerimisse ja laiaulatuslikku dekarboniseerimisse, mida on vaja kliimakriisi taltsutamiseks.

See on küllaltki suuremõõtmeline sekkumine, kuid praegu, mil kliimamuutuste debattides on nii palju olnud juttu individuaalse süsinikujalajälje vähendamisest, on seda hädasti vaja. URK väidab, et küsimus ei ole millegi ohverdamises, vaid külluse ümberjaotamises! USA on jõukaim riik maailma ajaloos ja rahast ei ole puudust. Küsimus seisneb selles, kuidas panna see raha õigetes kohtadesse?

Samal ajal on URK ka poliitiline strateegia. Mis juhtus peale Obama administratsiooni kasinuspoliitikat meenutavat reaktsiooni 2008. aasta kriisile? 2016. aastaks olid Demokraadid kaotanud oma mõjuvõimu nii Esindajatekojas, Senatis kui ka Valges Majas. Seega dekarboniseerimise elluviimiseks on vaja poliitilist strateegiat, mis kestab kauem igast presidentuurist ja samal ajal leiab enamushälte toe.

URK sätestab, et kliimapoliitika peab andma usutava lubaduse inimeste eluolude parandamiseks: töökohtadeks, investeeringuteks kogukondadesse ning Demokraatidest esindajate enamuse aastateks ja aastateks.

See on 1930. aastate Uue Kokkuleppe baasloogika – kui pakkuda inimestele asju, siis nad tõenäoliselt hääletavad sinu poolt. Kuid see idee kadus neoliberalismi võidukäigu tõttu 20.

sajandi teises pooles USA-s ära. URK üritab seda väga lihtsalt poliitilist loogikat tagasi tuua: teha kliimapoliitikast midagi sellist, mida inimestel on põhjust toetada.

Kuidas mängib selles rolli Teie „madala süsiniku populismi“ kontseptsioon ja kuidas püüate populismi mõistet päästa? Vähemasti Euroopas on populismi mõistel avalikus arutelus halb maine.

Küsimus on põhimõttelises adumises, et poliitika algab altpoolt. Ajaloo vedurid on inimeste liikumised. Rääkides madala süsiniku populismist, pean ma silmas oluliselt suurejoonelisemat definitsiooni sellest, milline võiks madala süsiniku maailm välja näha, sh. näiteks ettepanekud nagu neljapäevane töönädal, et inimestel oleks võimalik järgida madalama süsinikujalajäljega tarbimismustreid, kui näiteks tänane veebiostlemine.

Tegevused, mida inimesed tõepoolest naudivad, kipuvad olema vähem süsinikuintensiivsed. Ma räägin siin ehk enda eest, aga ma võin veeta pika päeva koos sõpradega pargis veini juues. Madala süsiniku populism on visioon, kuidas üleminek võiks teha elu paremaks toetudes mitte utopiatele, vaid tervele mõistusele. See on viis teha meie elusid paremaks, nauditavamaks ja rohkem puhkehetki võimaldavaks.

Tõlkinud ja toimetanud Mattias Turovski

Kate Aronoff is a staff writer and a climate reporter at the The New Republic. She is the author of several books, including *Overheated: How Capitalism Broke the Planet – And How We Fight Back* (2021).

A trained anthropologist, Olaf Bruns has been a journalist in print, online, radio, and television for over 20 years. After 5 years as deputy chief of Euronews' Brussels office, he is now – amongst others – deputy editor-in-chief of the Progressive Post.

Published October 12, 2021

Article in Estonian

Translation available in English, Albanian

Published in the *Green European Journal*

Downloaded from <https://www.greeneuropeanjournal.eu/voitlus-uee-kliimamuutuste-eitamislaine-vastu/>

The Green European Journal offers analysis on current affairs, political ecology and the struggle for an alternative Europe. In print and online, the journal works to create an inclusive, multilingual and independent media space. Sign up to the newsletter to receive our monthly Editor's Picks.